

hebben opgenomen. Het lezen van dergelijke vertalingen, twee brieven (aan E. van Oye), van enkele 'schetsen', een toespraak en enkele beschouwingen, maakt duidelijk dat zijn talent zich niet in proza manifesteerde. Sterker, de prozafragmenten zijn stijfjes en vol cliché's. De samenstellers houden het er op dat het proza de complexiteit van zijn oeuvre laat zien en dat er onderlinge relaties tussen de teksten te leggen zijn. Zeker is dat Gezelle veel proza schreef, al dan niet beroepshalve. En enkele prozagedeelten waren al eerder in het eind negentiende eeuw verschenen *Verzameld Werk* opgenomen, maar als literator moest hij het ook toen al voornamelijk van zijn dichtwerk hebben. Voor de aantrekkelijke leesedities, die de Deltareeks beoogt te bieden, is het proza mijns inziens niet geschikt.

Lisa Kuitert

Writing the history of women's writing : toward an international approach / ed. by Suzan van Dijk (chief ed.), Lia van Gemert, Sheila Ottway. - Amsterdam : Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, 2001. - XXII, 276 p. : ill. ; 25 cm. - (Verhandelingen / Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Afd. Letterkunde, ISSN 0065-5511 ; nieuwe reeks, dl. 182) Proceedings of the Colloquium, 'Met of zonder lauwerkrans? Writing the history of women's writing', Amsterdam 9-11 September 1998. ISBN 90-6984-293-9 Prijs: € 43,-

Het pionierswerk verricht voor *Met en zonder Lauwerkrans* (1997) heeft een sterke impuls gegeven aan de studie van de rol van de vrouw in het literaire leven in de Nederlanden. In een volgende stap boog een internationaal gezelschap zich tijdens een colloquium van 9 tot 11 september 1998 in Amsterdam over de vraag hoe de geschiedenis van de vrouwenliteratuur uit de Nederlanden in een Europese context moet worden geschreven. Moet men schrijfsters lauwerkransen geven of moet men vooral trachten de speciale positie die vrouwen innemen in het bredere literaire veld, te begrijpen?

In twintig essays over vrouwelijke auteurs van de zestiende tot de negentiende eeuw biedt dit boek een aantal mogelijke antwoorden. De bundel onderscheidt drie niveau's in het onderzoek: edities van primaire teksten, studies over deze primaire teksten en bredere beschouwingen over vertrekpunt en doel van historisch onderzoek over vrouwenliteratuur. De bibliografie bij elk essay vertoont ook telkens deze drie lagen. Teksten van Bijns, Van Merken, Van der Werken, Wolff en Deken, Bosboom-Toussaint en Berchmans in het Nederlands en in vertaling dienen als voorbeeld voor de eerste laag.

De wetenschappelijke bijdragen zijn in drie groepen verdeeld. De eerste geeft voorbeelden van de manier waarop de geschiedenis van de vrouwenliteratuur wordt beoefend. R. Schenkeveld-Van der Dussen schetst hoe *Met en zonder Lauwerkrans*, een einde heeft gemaakt aan de beschamend povere kennis over vrouwenliteratuur in de Nederlanden. P. Couttenier toont aan dat een aantal Vlaamse schrijfsters in de negentiende eeuw zorgen voor vernieuwing in de literatuur door hun sociaal geëngageerd en maatschappijkritisch werk tegen de achtergrond van de Vlaamse Beweging. M. Spies schetst hoe vrouwen in de zeventiende eeuw meestal noodgedwongen een soort gelegenheidspoëzie produceerden, omdat ze geen toegang hadden tot de Latijnse school waardoor zij verstoken bleven van de klassieke voorbeelden. Volgens A. Fabri konden Hongaarse vrouwen rond 1800 alleen een plaats in de literaire wereld verwerven als zij werden gepatroneerd door een schrijver. N. Boursier bekijkt de evolutie van de sociale positie van vrouwelijke auteurs in Frankrijk tussen 1550 en 1750. M. Ferguson ziet Britse schrijfsters in de 18de eeuw zeer verschillend reageren op het Britse imperialisme naargelang ze in het thuisland, in een overzees gebied of in Schotland leefden.

Deel II stelt de historiografie van de vrouwenliteratuur centraal o.a. in de literatuurgechiedenissen. Ondanks een gebrek aan gelijkaardig materiaal vergelijkt S. van Dijk de productie van Nederlandse en Franse schrijfsters omdat ook vrouwen over de grenzen keken. M.T. Leuker toont hoe literatuurhistorici in de negentiende eeuw een beeld van Maria Tesselschade creëerden dat zoveel mogelijk aan het toenmalige 'mannelijke' ideaalbeeld beantwoordde. De kritieken van Willem Kloos op het werk van Hélène Swarth illustreren vol-

gens M. Meyer dat het mannelijke discours over vrouwenliteratuur vooral iets over de mannen vertelt. P. Broomans stelt het Scandinavisch onderzoek naar vrouwenliteratuur, dat al op een langere traditie kan bogen, als model. C. N. Moore presenteert het vaak interdisciplinaire Duitse onderzoek dat de neiging vertoont om vrouwenliteratuur met mannelijke normen te benaderen. Bij het samenstellen van een bloemlezing van Franse negentiende-eeuwse dichters, constateerde C. Planté dat er geen eenheid is in de productie maar wel in de receptie en dat alle vrouwen de nood voelden om hun schrijverschap te verantwoorden.

Het derde deel bekijkt de studie van de vrouwenliteratuur in zijn bredere context. L. Schleiner probeert de rol van de vrouwen te definiëren in het globale culturele discours op basis van de theorieën van o.a. Lacan, Bakhtin en Kristeva. M. Trouille toont hoe Louise d'Epinaay het mannelijke literaire establishment uitdaagde door in een autobiografische roman de opvattingen van J.J. Rousseau over de rol van de vrouw als moeder en echtgenote te bekritisseren. Dat men om vragen over het lezen van vrouwen te beantwoorden in eerste instantie teksten moet bekijken geschreven voor een vrouwelijk publiek, illustreert K. Flint met gedichten over de nakomelingen van de mouterij van de Bounty door de Engelse broodschrijfster Mary Mitford. G. Sheridan bekijkt de belangrijke rol die vrouwen als zelfstandige ondernemers in het achttiende-eeuwse boekbedrijf in Frankrijk vervullen, en P. Hoftijzer illustreert met een aantal voorbeelden uit de zestiende en zeventiende eeuw dat dit ook in het Nederlandse boekbedrijf het geval was. L. van Gemert bekijkt de lovende en verwonderde reacties op *Met en zonder Lauwerkrans*. Met Elizabeth van den Heuvel, die weliswaar in de bloemlezing ontbreekt maar toch geen onbelangrijk auteur bleek te zijn, als voorbeeld toont zij aan hoe het werk een aanzet kan geven tot verder onderzoek. Zo wijst zij op het belang van netwerken en op het feit dat Nederlandse vrouwen pas laat romans en toneel gaan schrijven. Schenkeveld-Van der Dussen probeert de Nederlandse auteurs te situeren in de internationale context waarbij zowel parallellen als verschillen nog volledig moeten worden onderzocht. Omdat hij literatuurgeschiedenis als cultuurgeschiedenis ziet, met vaak een valoriserende en canoniserende functie, besluit J. Leerssen de bundel met een pleidooi voor een multidimensionele benadering met niet alleen een geschiedenis van het schrijven maar ook van het lezen. Een index op namen en onderwerpen maakt de vrij heterogene verzameling artikelen goed toegankelijk.

Deze bundel moet op zijn beurt een nieuwe stimulans geven aan de studie van de rol van de vrouw in het literaire bedrijf. Wie op zoek is naar een onderwerp op dit terrein, kan in deze bundel nog veel inspiratie opdoen.

Hubert Meeus